

Šolska knjižnica kot temelj ekološke vzgoje v osnovni šoli

School Library as the Foundation of Ecological Education in Primary School



Koraljka Čeh

Izvleček

Vzgoja in izobraževanje za varovanje narave ni več stvar posameznika, je globalna težnja in odgovornost slehernega izmed nas. Odgovornosti svoje vloge se zavedamo tudi knjižničarji, ki s svojim pristopom in izborom ustreznih knjig vstopamo v sfero otrokovega dojemanja sveta in smo ena izmed pomembnih stopenj, na katerih učenec gradi svoj odnos do okolja.

V knjižnici OŠ Janka Padežnika Maribor smo oblikovali seznam slikanic in mladinskega leposlovja, ki s svojo tematiko obravnava ekologijo, varovanje rastlinskega in živalskega sveta, odnose med živalmi in tudi med ljudmi. Ozaveščenosti za življenje v strpni družbi smo se lotili celostno. Cilj je bil učence spodbuditi k branju in razmišljanju o ekoloških vrednotah, človekovem pozitivnem in negativnem vplivu na okolje ter o kvaliteti medsebojnih odnosov. Zgodbe obravnavajo temo odnosa človeka do živali, naravnih bogastev (vode, zraka, gozdov, rek itd.), ločevanja odpadkov, recikliranja, pravičnega odnosa med osebami, strpnost, sobivanje, kar bo vključeno v proces raziskovanja ekoloških tem pri programu Mladi za napredek Maribora.

Ključne besede:

eko bralna značka, ekologija, vzgoja, trajnostni razvoj, vrednote

UDK 028.5:502/504

Keywords:

Eco Reading Badge, ecology, education, sustainable development, values

Abstract

Education for nature conservation is no longer up to individuals but a global trend and the responsibility of each and every one of us. As librarians we are aware of the responsibility that our role entails – through our approach and the selection of appropriate books, we enter the sphere of a child's worldview and are an important stepping stone on which pupils build their attitude towards the environment.

At the library of the Janko Padežnik Primary School in Maribor we have compiled a list of picture books and young adult fiction whose themes relate to ecology, the protection of plant and animal species, relationships between animals and between people. We have gone about raising awareness for living in a tolerant society in a holistic way. Our goal was to encourage pupils to read and think about ecological values, about a person's positive and negative impact on the environment, and about the quality of interpersonal relationships. The stories cover the topic of people's attitudes towards animals, natural resources (water, air, forests, rivers, etc.), waste sorting, recycling, equitable relationships among people, tolerance and coexistence, which will be included in the process of researching ecological topics under the programme "Mladi za napredek Maribora/ Youth for the Progress of Maribor".



Slika 1: Knjige z ekološko vsebino

UVOD

Bralna značka spodbuja branje v maternem jeziku v prostem času. Kot neobvezna bralna dejavnost učencem dopušča svobodno izbiro literature za branje, obenem pa spodbuja dvig bralne pismenosti med mlado populacijo.

Eko bralna značka je šolski projekt, namenjen ozaveščanju pomena pravilnega odnosa do narave, okolja in sočloveka. S pomočjo primerne literature učenci razmišljajo o izzivih s področja ekologije in medčloveških odnosov s ciljem ustvarjanja strpne, spoštljive in razumevajoče družbe.

Osnovna šola je osrednji dejavnik izobraževanja učencev in se mora zavedati vpliva, ki ga ima na odraščajoče otroke. Navade, ki jih iz različnih vzrokov morda niso pridobili v domačem okolju, naj bi pridobili v šoli. Če pa so jih pridobili v domačem okolju, je prav, da jih negujemo v šoli, kjer otroci preživijo velik del svojega vsakdana. Vzgoja in izobraževanje za varovanje narave ni več stvar posameznika, je globalna težnja in odgovornost slehernega izmed nas. Odgovornosti svoje vloge se zavedamo tudi šolski knjižničarji, ki s svojim pristopom in izborom ustreznih knjig vstopamo v sfero otrokovega dojemljanja sveta in smo ena izmed pomembnih stopenj, na katerih učenec gradi svoj odnos do okolja.

Na OŠ Janka Padežnika Maribor smo šli tudi korak naprej. Eko bralna značka ni samo branje za ozaveščanje pomena varovanja okolja, je tudi branje za ozaveščanje pomena odnosa do

sočloveka. Menimo, da lahko edino na takšen način razvijamo strpno, ozaveščeno in prizadevno skupnost, v kateri bodo vrednote, za katere učence učimo, postale sestavni del njihovega življenja in ne le kratkotrajen projekt.

KORAKI K OZAVEŠČANJU

V začetku je bila eko bralna značka projekt, v katerega smo se vključili leta 2009, na povabilo avtorice Simone Pinterič. Avtorica nam je predstavila svoji zgodbi (Veliki nemarni škornji ter Pepi in njegovo gnezdo) ter didaktično gradivo s področja ekološkega ozaveščanja (didaktični mapi o smeteh in odpadkih ter ločevanju odpadkov), usmerjeno na najmlajše učence osnovne šole. Čez čas smo si eko bralno značko prisvojili, oblikovali malce po svoje, v interno tekmovanje, po vzoru Prežihove bralne značke, in dejavnost razširili po vertikalni na vse razrede. Sami smo oblikovali seznam predlaganih zgodb in knjig, namenjenih branju. Cilj je bil učence spodbuditi k razmišljanju o ekoloških vrednotah, človekovem pozitivnem in negativnem vplivu na okolje ter o kakovosti medsebojnih odnosov. Obenem smo želeli vplivati na razvoj bralnega razumevanja, saj je to tudi eden izmed perečih problemov današnjega izobraževanja. S takšnimi aktivnostmi želimo vplivati na celostni in trajnostni razvoj prihodnjih generacij.

V šolski knjižnici OŠ Janka Padežnika Maribor smo oblikovali seznam slikanic in mladinskega leposlovja, ki s svojo tematiko obravnava ekologijo, varovanje rastlinskega in živalskega sveta, odnose med živalmi in tudi med ljudmi. Ozaveščenosti za življenje v strpni družbi smo se želeli lotiti celostno. Tako smo stopili ne samo na področje odnosa človeka do narave, temveč tudi na področje odnosov med ljudmi oz. odnosa do sočloveka.

Z raznoliko paleto bralnih projektov šola spodbuja bralno pismenost in interes za branje pri učencih različnih starostnih obdobj in bralnih zahtev.

Eko bralna značka na šoli poteka od septembra do maja. Šolska knjižničarka pri prvi bibliopedagoški uri v šolskem letu (septembra) učencem predstavi potek in namen eko bralne

značke in pri tem tesno sodeluje z razredniki, ki dodatno spodbujajo k branju in sodelovanju. Cilj bibliopedagoških ur je razvoj znanj, sposobnosti in spretnosti, povezanih z iskanjem informacijskih virov, promocija branja in bralne kulture, motivacija za obisk knjižnice, pridobivanje znanja z različnih področij, samostojno iskanje gradiv in informacij, poznavanje in uporaba Cobissa, splošna razgledanost, razvoj kritičnega mišljenja in ustvarjalnosti.

Priporočilni seznam literature, namenjene eko bralni znački, je samo priporočilen in je v pomoč učencem. Priporočilni seznam vsebuje knjige, ki jih najdemo v šolski knjižnici, zato se vse šolsko leto dopolnjuje in spreminja. Priporočilni seznam ni obvezujoč, je le v pomoč, učenci lahko predstavijo tudi zgodbo, ki jo prinesejo od doma ali iz druge knjižnice in se jim vsebinsko zdi ustrezna. Zgodbe obravna-



Slika 2: Knjižne police v šolski knjižnici, namenjene eko bralni znački in ločene po vzgojno-izobraževalnih obdobjih

vajo temo odnosa človeka do živali, naravnih bogastev (vode, zraka, gozdov, rek itd.), ločevanja odpadkov, recikliranja, pravičnega odnosa med osebami v zgodbi, laž, krivico, strpnost, enakovrednost, sobivanje idr.

Police s knjigami za eko bralno značko so urejene v bližini knjižničnega pulta, tako da je šolska knjižničarka vselej v pomoč pri izbiri. Zložene so tako, da so otrokom dostopne glede na starost in višino, tako da lahko tudi sami brskajo po policah in se sami odločajo.

Učenci eko bralno značko opravijo v knjižnici. To pomeni, da zgodbo predstavijo šolski knjižničarki, vendar ne le kot povzemanje vsebine. Šolska knjižničarka si za vsakega učenca vzame čas, ga z vprašanji vodi, se z njim pogovarja, preverja njegovo doživetje in razumevanje prebranega ter ga spodbuja k razmišljanju.

Pri dejavnosti je pomembno tudi sodelovanje staršev, saj naj bi se učenec o sporočilu prebranega doma pogovoril s starši in ponotranjil pridobljene informacije. Tako tudi starše spodbujamo k ekološkemu vedenju in ekosocializaciji.

Učenci pridobljena znanja prenašajo v razrede in domove, znanje naj bi postalo del njihovega življenjskega sloga, zato je sodelovanje staršev bistvenega pomena.

Glede na starost učencev, njihovo predznanje in interese lahko namesto prebrane knjige predstavijo določeno ekološko problematiko v obliki PowerPoint predstavitve, plakata, pesmice, predstave ipd. Prilagajamo se interesom učencev in jim gremo naproti. Otroška domišljija in inovativnost ne poznata meja, zato smo nad pripravljenimi predstavami velikokrat presenečeni.

Izdelane plakate predstavimo v posebnem eko kotičku naše šole. Takšni prispevki so motivacija za preostale učence, saj dolgoletne izkušnje kažejo, da dober primer motivira morda še neodločnega sošolca/sošolko. Glede na urejenost šole lahko sklepam, da omenjene aktivnosti vplivajo na dojemljivost v skrbi za šolsko okolje, ločevanje odpadkov v razredih in čistočo le-teh.

Prav tako izkušnje kažejo, da so učenci vajeni takšnega načina dela. Postanejo veliko boljši



Slika 3: Knjižničarka posluša zgodbo, učencu postavlja vprašanja in preverja razumevanje prebranega



Slika 4: Knjižničarka vodi evidenco opravljene eko bralne značke posameznega učenca



Slika 5: Učenec in njegova mati pri pogovoru o prebrani ekološki vsebini



Slika 6: Šolski eko kotiček s prispevki učencev

bralci in uspešnejši raziskovalci v višjih oddelkih. So bolj motivirani za raziskovalno delo, uspešneje postavljajo raziskovalna vprašanja in iščejo odgovore. Knjižnica jim ni tuj prostor, knjige jih ne odvrnejo. Najbrž imamo zaradi takšnega pristopa veliko učencev, ki želijo sodelovati pri raziskovalnih nalogah. Tudi zato smo že vrsto let naj šola v okviru programa Mladi za napredek Maribora v Mestni občini Maribor.

S povezovanjem različnih področij skrb za ekološko ozaveščenost prenašamo tudi na druge šolske dejavnosti, ki se medsebojno prepletajo na različnih stopnjah, prizadevanja za ekološko ozaveščenost pa postajajo del različnih projektov in šolskega vsakdana.

Učence ob koncu šolskega leta dodatno nagradimo.

V prostorih knjižnice so kartonasti zabojniki, namenjeni zbiranju odpadnih tonerjev in kartuš. Učenci v knjižnico prinašajo prazne tonerje/kartuše, kjer jih preštejemo in število le-teh zapišemo v razpredelnico pod razred, iz katerega učenec prihaja. Na koncu šolskega leta je razred z največ zbranimi odpadnimi kartušami nagrajen z obiskom kinopredstave, eko kmetije ipd.

Razred, v katerem je največ učencev opravilo eko bralno značko, je tudi ustrezno nagrajen na zaključni prireditvi bralne značke, ki jo organiziramo maja. Učenci, ki so pohvaljeni pred vsemi udeleženci, so ponosni na dosežek in tudi dodatno motivirani za prihodnje aktivnosti.



Slika 7: Eko zabojniki za zbiranje odpadnih kartuš in tonerjev

SKLEP

Eko bralna značka in vzgoja za ekološko ozaveščene ljudi je stalnica na OŠ Janka Padežnika Maribor. Pridobljene veščine in znanja prenašamo v vsakdanje življenje. V vsakem razredu so koši za ločevanje odpadkov, večkrat letno organiziramo velike akcije zbiranja papirja in gospodinjskih aparatov, vse leto pa zbiramo odpadne tonerje in kartuše, baterije ter zamaške. Pri raznolikih dejavnostih se učenci učijo

sodelovanja, strpnosti in spoštovanja drugačnosti.

Zadnji dve šolski leti opazujemo še, koliko učencev se na podlagi opravljene ekološke značke vključuje v proces raziskovanja ekoloških tem v programu Mladi za napredek Maribora. V prihodnjem šolskem letu načrtujemo raziskovalno nalogo na to temo.

Z ekološkimi temami in vsebinami diha celotna šola, vsebine se prepletajo in razvijajo, učenci so pa na nevsiljiv način obdani z aktivnostmi, s pomočjo katerih postajajo ekološko zavedni in strpni državljani. Šolska knjižnica postaja ne samo središče branja, temveč tudi eko znanja. ●



Slika 8: Zmagovalci v zbiranju odpadnih kartuš in tonerjev na obisku eko kmetije

Viri in literatura

- Čeh, K. (2021). *Strateški načrt šolske knjižnice OŠ Janka Padežnika Maribor za obdobje 2021–2024*. *Energetska pismenost* (2014). Maribor: RAZ:UM.
- French, J. (2020). *Planet brez odpadkov*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Green, J. (2006). *Onesnaževanje zraka*. Ljubljana: Grlica.
- Green, J. (2006). *Varčevanje z vodo*. Ljubljana: Grlica.
- Inskip, C. (2006). *Odpadki in recikliranje*. Ljubljana: Grlica.
- Jose, T., (2005). *Šolski ekološki vodnik*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije
- Layton, N. (2020). *Planet, v plastiko ujet*. Ljubljana: Grafenauer

- Lepši svet 3* [elektronski vir]: animirana serija (2021). Ljubljana: Borzen, operater trga z elektriko.
- Mckay, K. (2010). *Postani ekofaca: 100 stvari, ki jih lahko narediš, da rešiš planet*. Ljubljana: Rokus Klett.
- Pinterič, A. (2009). *Veliki nemarni škornji= Velike nemarne čizme*. Murska Sobota: Vista, zavod za razvoj vrednot.
- Pinterič, A. (2009). *Pepi in njegovo gnezdo*. Murska Sobota: Vista, zavod za razvoj vrednot.
- Pinterič, A. (2007). *Smeti in odpadki: za otroke stare od 5. do 9. leta*, Murska Sobota: Pomurski ekološki center.
- Pinterič, A. (2008). *Ločevanje odpadkov: za otroke stare od 5. do 9. leta*, Murska Sobota: Pomurski ekološki center.

PRILOGA 1:

Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje

- ASTLEY, Neville: Pujsa Pepa. Zabava z odpadki; Očkov naslanjač
- PEROCI, Anka Luger: Leteča hišica
- ŠTAMPE ŽMAVC, Bina: Drevo srca
- GANTSCHER, Ivan: Zeleni otok in Sivi otok
- ELSCHNER, Geraldine: Mali Indijanček Padajoči sneg
- ELSCHNER, Geraldine: Mala Indijančica Plešoč list
- HARRANTH, Wolf: Kakšen čudovit travnik!
- IMOTO, Yoko: Igraj se z mano
- KOKALJ, Tatjana: Zelena jopica
- KRALJIČ, Helena: Listko in njegova življenja
- KRALJIČ, Helena: O steklenici in izgubljenem zakladu
- LEESON, Christiane: Veveričina skrivna shramba
- COSTA, Nicoletta: Nečimrno drevo
- KREMPL, Urša: Lahko noč, prijatelj!
- JARMAN, Julia: Hej! Kaj tako smrdi?
- EZRA, Mark: Mali ježek
- EZRA, Mark: Lačna vidra
- PINTERIČ Aleksandra: Pepi in njegovo gnezdo
- PODGORŠEK, Mojiceja: O polžu, ki je kupoval novo hiško
- RUHMANN, Karl: Vilibald
- RECKNAGEL, Friedrich: Sarina vrba
- PFISTER, Marcus: Mavrična ribica
- CAVE, Kathryn: Drugačen
- FRIES, Claudia: Pujsa imamo za soseda
- BENULIČ, Saša: Spet zeleno
- SMALLMAN, Steve: Osorni tečnej
- HONORA, Marcia: Lekcija nežnosti
- ŠEBJANIČ Pupis, Jasna: Nana, človeška ribica
- BLABEY, Aaron: Stanko Peška
- LIERSCH, Anne: Hiška za vse
- LUKKARINEN, Ritva: Anika
- MAZZINI, Miha: Zelena pošast
- STEIN, Mathilde: Moje!
- ŠKOBALJ, Goran: Zemlja je dobila vročino
- KRAJNC, Meta: Zajček Kai
- WILSON, Karma: Medo je bolan
- KRAMER, Jackie: Zeleni dežnik
- NEVILLE, Astely: Pujsa Pepa
- ŠKOBALJ, Eva: Vrtnar
- PERKO, Tanja: Žirafa Cveta
- TRELEAVEN, Lan: Snežinke z napako
- WATTS, Bernardette: Mestna miška in poljska miška
- PODGORŠEK Mojiceja: Lisičja zgodba
- WILKIÓŃ, Piotr: Muca Rozalinda
- LUDWIG, Trudy: Nevidni fant

- PODGORŠEK, Mojiceja: O lačni lisici
- MODIC, Maša: Ljubo doma, kdor ga ima
- SCHOTHORST, Daniëlle: Najsvetlejša zvezda
- MUKUNDAN, Maniyambath : Stekleno drevo
- PIRANE, Francesca: Bruno in njegovih 100 prijateljev
- DE LUCA, Daniela: Volk Henrik
- QUINTART, Natalie: Mali traktor je ljubosumen
- STOTT, Apryl: Pokloni prijaznost in žarek luči

PRILOGA 2:

Drugo vzgojno-izobraževalno obdobje

- BLAZEJOVSKY, Maria: Ema Pipifilipi
- KRALJIČ, Helena: Ples v zabojniku
- KRALJIČ, Helena: O deklici in izgubljenem zakladu
- PODGORŠEK, Mojiceja: O prelepi deželi
- HASLER, Eveline: Mesto cvetja
- PFISTER, Marcus: Sonce in Luna
- KRALJIČ, Helena: Dogodek v Mestnem logu
- KRALJIČ, Helena: Stara ura
- KRALJIČ, Helena: Imam downov sindrom
- STAMAN, Jasna Branka: Sinja pravljica
- NOVAK, Tanja: Ježek Snežek in 112
- NOVAK, Tanja: Ježek Snežek in poplava
- NOVAK, Tanja: Ježek Snežek in potres
- NOVAK, Tanja: Ježek Snežek in suša
- MAJHEN, Zvezdana: Čas brez vode
- LOBATO, Arcadio: Juš in gospod Mišon; Čarobna krogla
- ŠKOBALJ, Eva: Čudežno pletivo
- AŠKENAZY, Ludvik: Ukradeni mesec
- BURGESS, Melvin: Klic poslednjega volka
- KRALJIČ, Helena: Listko in njegova življenja
- KRALJIČ, Helena: O steklenici in izgubljenem zakladu, Kako raste laž
- MAURER, Neža: Nežno srce
- MAURER, Neža idr.: Pikapolonica na prašni cesti
- MAURER, Neža idr.: Sonce v brlogu
- MAURER, Neža, LAINŠČEK, Feri idr.: Kresnica na dlani Zemlja ima srce
- O'DELL, Scott: Otok modrih delfinov
- PEMBERTON, Carole: Benjaminove sanje
- PODGORŠEK, Mojiceja: O dečku, ki se je bal vode
- TOMLINSON, Jill: Na koncu sveta
- MIŠMAŠ, Pavel: Mati Zemlja joče
- VANDAELE, Wilfried: Flupi in voda
- VANDAELE, Wilfried: Flupi in zrak
- MINNE, Brigitte: Pripoved o gospe Veverici in ostalih živalih v mamini glavi

- PHILIPPS, Caroline: Bela kava in posipanec
- TAMARO, Susanna: Srce iz špeha
- KUIJER, Guus: Raj je tukaj in zdaj
- PODGORŠEK, Mojiceja: O prelepi deželi; Eko kralj; Zgodba o gmajnicah, Eko papirko
- DELANSSAY, Cathy: Varuhinja oceanov
- JEDRZEJEWSKA-WROBEL, Roksana: Kraljična
- FOREMAN, Michael: Deček in tjučenj
- TROSTMANN, Kerstin: Najboljši očka na svetu
- MOSCH, Erdmute: Mamina pošast
- DEETJEN, Claudia: Cesar nihče ne ve
- PIQUEMAL, Michal: Mali oblak
- CANFIELD, Jack idr.: Kurja juhica za dušo v kocki
- CANFIELD, Jack: Kurja juhica za male duše
- BREZINOVA, Ivona: Bombonček za dedija Edija
- FRANKEL, Erin: Drzna; Groba; Čudna
- KALIN, Ana: Nala
- PALAU, Joseph: Nevarna narava; Zaščitimo ogrožene vrste
- FIGA me briga
- FRANKEL, Erin: Nihče!
- KOBALD, Irena: Moji odeji
- FILIPIČ, Neli: Požar
- BRGLEZ, Polona: Tinetovo skrivnostno darilo
- SOTOMAYOR, Sonia: Le vprašaj!
- DE KINDER, Jan: Rdeča ali zakaj zasmehovanje ni smešno
- PINFOLD, Levi: Črni pes
- PODGORŠEK, Mojiceja: Kako raste slaba volja
- MISCHA, Damjan: Atuk, Deček s severa
- YOUSAFZAI, Malala: Malala in čarobni svinčnik

PRILOGA 3: Tretje vzgojno-izobraževalno obdobje

- CURWOOD, James Oliver: Kazan, volčji pes
- DESAI, Anita: Vas ob morju
- DOLENC, Mate: Morsko dno pripoveduje
- IHIMAERA, Witi: Legenda o jezdecu kitov
- JANSSON, Tove: Poletna knjiga
- MAURER, Neža idr.: Sonce v brlogu (Jasa, 2008)
- MAURER, Neža, LAINŠČEK, Feri idr.: Kresnica na dlani (zbirka 30 zgodbic; Jasa, 2006)
- ROGELJ, Silvestra: Bistrica Kalščica
- BURGESS, Melvin: Sanje neme deklice
- BAMBAREN, Sergio: Delfin
- BAMBAREN, Sergio: Na morski obali
- HILL, David: Se vid'va, Simon!
- SWINDELLS, Robert: Sramota
- BUNNEY, Ron: Potoni ali splavaj
- DOHERTY, Berlie: Abela
- MILLARD, Glenda: Tishkin; Layla
- ROHMANN, Katrin: Jabolčni kolač in baklava
- BUCAY, Jorge: Priklenjeni slon
- KODRIČ-Filipič, Neli: Punčka in velikan
- KODRIČ-Filipič, Neli: Ali te lahko objamem močno?
- WHITERS, Pam: Do zadnjega diha
- LONDON, Jack: Bela tišina
- DAKERS, Diane: Na svobodi
- BACH, Richard: Jonatan Livingston Galeb
- HEICHEN, Walter: Beli bogovi prihajajo
- BAETENS, Rob: Ploha solz
- MORIMOTO, Junko: Moja Hirošima
- REBA, Matea idr.: Metulj na dežju
- PHILIPPS, Carolin: Neizrekljivo



KORALJKA ČEH, prof. zgodovine in teologije, zaposlena na Osnovni šoli Janka Padežnika Maribor
 Naslov: Osnovna šola Janka Padežnika Maribor, Iztokova ulica 6, 2000 Maribor
 E-naslov: kora.ceph@guest.arnes.si